

Visn. Lviv. Univ., Ser. Zhurn. 2021: 50; 108–118 • DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2021.50.11101>

УДК 070:[32.019.5:341.324(477"2014"+437.1/.2"1938")]

ВИПРАВДАННЯ ОКУПАЦІЇ У НІМЕЦЬКИХ (1938) ТА РОСІЙСЬКИХ (2014) МЕДІА: ПІДМІНА АГРЕСОРА І ЖЕРТВИ

Юрій Мельник

Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна

e-mail: melnykiurii@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2825-9925>

Стаття присвячена вивченню та порівнянню інформаційних кампаній, покликаних виправдати окупацію частини Чехословаччини (1938) та частини України (2014) у медіа Німеччини та Росії відповідно. Згідно з результатами дослідження, простежуються чіткі паралелі між аргументами обраних для дослідження медіа (*Völkischer Beobachter* та *РІА Новості*). Підміна жертви і агресора в обох випадках стала однією із найважливіших маніпулятивних стратегій.

Ключові слова: нацистська пропаганда, російська пропаганда, агресор, жертва, *Völkischer Beobachter*, РІА Новості.

Постановка проблеми. На рівні публіцистики та політичної риторики російську окупацію Криму та Донбасу прийнято порівнювати з окупацією нацистською Німеччиною чехословацької Судетської області. Прикладів доволі багато: від порівнянь у статтях Збігнева Бжезінського¹ та Андрія Зубова² до усного коментаря, який начебто зробив на цю тему принц Чарльз³. Паралелі простежуються, з-поміж іншого, в інформаційній стратегії обох агресорів. Однак у науковому дискурсі поки не було системної спроби вивчити цю інтуїтивно схоплювану деякими оглядачами схожість у підходах до виправдання окупації території сусідньої країни у нацистській та російській пропаганді.

Формат статті дає змогу взяти до уваги лише один аспект цього масштабного питання, а саме – розкрити механіку застосування класичного маніпулятивного

¹ Brzezinski, Z. (2014), «Zbigniew Brzezinski: After Putin's aggression in Ukraine, the West must be ready to respond», The Washington Post, 3rd March, available at: <https://cutt.ly/kgGx1KB> (accessed 1st November 2020).

² Зубов, А. (2014), «Андрей Зубов: Это уже было», Ведомости, 1 марта, доступно по адресу: <https://cutt.ly/KgGx3t9> (дата просмотра 1 ноября 2020).

³ English, R. (2014), «EXCLUSIVE: 'Putin is behaving just like Hitler', says Charles. Prince's controversial verdict on Russian leader's invasion of Ukraine», Daily Mail, 20th May, available at: <https://cutt.ly/YgGx7pf> (accessed 1st November 2020).

прийому підміни агресора і жертви на матеріалі німецької та російської пропаганди у 1938 та у 2014 роках відповідно, що і є **метою** дослідження.

Джерельна база та хронологічні рамки дослідження. Взято до уваги та зіставлено контент двох титульних видань впродовж одного календарного місяця. У випадку німецької пропаганди – офіційний орган НСДАП *Völkischer Beobachter* впродовж червня 1938 р. У випадку російської пропаганди – провідне прокремлівське інформагентство *РИА Новости* впродовж лютого 2014 р.

Ключові **методи**, застосовані у дослідженні – контент-аналіз, порівняльний метод, індукція, дедукція, аналіз, синтез.

Виклад основного матеріалу дослідження. Частковій окупації частини суверенної території Чехословаччини у 1938-39 рр. передувала інформаційна кампанія у німецьких медіа. Це ж стосується окупації окремих регіонів України у 2014 році та російських медіа. Приблизно з весни 1938 року Чехословаччина за порушення прав німців у цій країні стає однією з провідних тем у головній газеті німецького націонал-соціалістичного режиму. Читач *Völkischer Beobachter* зникає до понять «мілітарна агресивність Чехословаччини», «чеський шовінізм»⁴, «чеський імперіалізм»⁵, «чеське свавілля»⁶, «чехо-марксистський терор»⁷, які безпосередньо пов'язані з пригніченням судетських німців. Прага регулярно «шантажує судетських німців» і навіть зазіхає на Відень⁸.

Україна теж займає центральне місце у порядку денному російських медіа з кінця 2013 року і далі. Відповідно до інтерпретації *РИА Новости*, ключовим актором українського протесту є «екстремісти», «агресивно налаштований натовп»⁹, які й відповідають за трагічні події у Києві та по всій Україні. Після перемоги Майдану ці характеристики перейме Україна як держава. З'являються коментарі російських політиків, які вбачатимуть в українських подіях «розгул націоналізму» і «трагедію для всього російськомовного населення»¹⁰, політичні заяви про «захоплення влади на Україні радикальними націоналістами за підтримки збройних бандформувань»¹¹.

На шпальтах *Völkischer Beobachter* описано надзвичайно багато побутових ситуацій, у яких чехи – агресори, а німці – жертви. «Чеський виборчий терор у Словаччині»¹²; «Нові оргії побиття з боку чеської солдатні»; «Удари ногами та погрози

⁴ Völkischer Beobachter (1938), «Weltmarxismus und die Tschechoslowakei», 8. Juni.

⁵ Viererbl, K. (1938), «Tschechischer Imperialismus ohne maske», *Völkischer Beobachter*, 8. Juni.

⁶ Völkischer Beobachter (1938), «Tschechische Willkür», 19. Juni.

⁷ Völkischer Beobachter (1938), «Trotz tschecho-marxistischen Terrors: Sudetendeutsche Sinheit erneut bestätigt», 13. Juni.

⁸ Völkischer Beobachter (1938), «Es lebe das tschechische Wien», 28. Juni.

⁹ РИА Новости (2014), «Кремль: ответственность за происходящее в Киеве лежит на экстремистах», 19 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140219/995779161.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

¹⁰ РИА Новости (2014), «Москва не прекратит оказывать финансовую помощь Севастополю», 28 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140228/997605735.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

¹¹ РИА Новости (2014), «Парламент Крыма инициирует проведение референдума о статусе автономии», 27 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140227/997353768.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

¹² Völkischer Beobachter (1938), «Tschechischer Wahlterror in der Slowakei», 11. Juni.

розправи над судетськими німцями»¹³. Одна з заміток інформувала про «жорстокі ексцеси чеського поліцейського, який сліпо стріляв у пабі та погрожував мирним судетським німцям револьвером». Цей інцидент чеська сторона пояснила «раптовим затьмаренням свідомості»¹⁴. «20-тх судетських німців без причини побили кийками»¹⁵, – стверджує заголовок на першій сторінці у номері за 7 червня. Інше схоже повідомлення: «Неподалік села, на кладовищі якого – свіжі могильні пагорби обох німецьких селян Гофманна і Бьома – у Егері – вчора рано вранці знову текла німецька кров. Знову представник чеської солдатні без жодної причини застосував зброю. Гофманн і Бьом були вбиті із засідки тиждень тому. Краус і Байер вчора були важко поранені чеськими кулями у німецькому трактирі, коли вони хотіли мирно повернутися додому». І так далі¹⁶. Маніпуляція *Völkischer Beobachter* – не в описі конкретних інцидентів (який може бути цілком адекватним), а у вириванні цих інцидентів із ширшого контексту з метою конструювання односторонньої картини дійсності, відповідно до якої німці – постійна жертва, а чехи – постійний агресор (ніколи не навпаки).

РИА Новости в аналогічний спосіб вбачає у представниках Майдану перманентного агресора: «Радикали побили, роздягли і захопили в полон декількох правоохоронців»¹⁷; «Агресивно налаштований натовп намагався підійти до парламенту України, радикали вривалися у будівлі в центрі Києва, палили автомобільні шини, кидали каміння і коктейлі Молотова в міліціонерів»¹⁸.

Коли мова заходить про жертви, російське інформаційне агентство робить чіткий акцент на жертвах серед силовиків, створюючи однозначне враження про винних та постраждалих: «МЗС РФ планує довести до керівництва ОБСЄ і ЄС відеокадри свавілля радикалів у ході заворушень на Україні, на яких видно, як учасники заворушень жорстоко б'ють бійців спецпідрозділу МВС "Беркут"»¹⁹; «За останніми даними, жертвами масових заворушень стали 25 осіб, серед загиблих – дев'ять співробітників правоохоронних органів. Понад 70 співробітників правоохоронних органів отримали вогнепальні поранення під час зіткнень із радикалами»²⁰.

Völkischer Beobachter підводить до думки, що агресивні та протизаконні дії чехословацького уряду та армії всередині країни могли б перерости у міждержавне протистояння з Німеччиною, якби не мирна політика останньої: «Світ теж буде чимраз більше переконуватися, що війну насамперед стримує розсудлива і тверда позиція німецького уряду та подиву гідна дисципліна судетських німців. Це тим

¹³ *Völkischer Beobachter* (1938), «Neue Prügelorgien der tschechischen Soldateska», 12. Juni.

¹⁴ *Völkischer Beobachter* (1938), «Eine verwirrte Begründung», 5./6. Juni.

¹⁵ *Völkischer Beobachter* (1938), «20 Sudetendeutsche grundlos niedergeknüppelt», 7. Juni.

¹⁶ *Völkischer Beobachter* (1938), «Deutsches Freiwild», 3. Juni.

¹⁷ РІА Новости (2014), «Радикалы побили, раздели и захватили в плен несколько правоохранителей», 20 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140220/995980382.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

¹⁸ РІА Новости (2014), «Неизвестные обстреляли на Украине автобус с белорусами», 21 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140221/996315146.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

¹⁹ РІА Новости (2014), «РФ покажет ОБСЕ и ЕС видеодоказательства бесчинств радикалов в Киеве», 25 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140225/996963390.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

²⁰ РІА Новости (2014), «Кремль: ответственность за происходящее в Киеве лежит на экстремистах», 19 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140219/995779161.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

більш приголомшливо і злочинно, що чеський уряд та командування чеської армії не скасували жодного із заходів, які, очевидно, були вжиті 20 і 21 травня у нервовому перезбудженні через висмоктані з пальця жахливі вигадки про німецькі розгортання поблизу чеського кордону. Стає дедалі зрозумілішим, що чеське військове командування сприйняло ці фальшиві новини як бажану підставу оголосити надзвичайний стан у судетськонімецькій прикордонній області та ввести у неї війська. Про те, наскільки по-садистському чехи задіюють війська, щоб на тлі виборів тероризувати судетськонімецьке населення та завдавати йому економічної шкоди, можна дізнаватися зі щоденних шокуючих свідчень у газетах»²¹.

Коли Майдан врешті повалює Януковича, Міхаїл Ростовській у *РІА Новості* розмірковує про небезпеку, яку Україна несе собі та сусідам: «Я не готовий давати зараз чітку відповідь, чому непомітно для зовнішніх спостерігачів ультраправі зуміли [статі] однією з провідних сил української політики? Але заради блага і самої України і всіх її сусідів, заради збереження стабільності в Європі цей процес має бути повернений назад»²².

В оптиці головної нацистської газети, судетські німці у небезпеці та, можливо, потребуватимуть захисту: «Кілька днів тому представник чеського генерального штабу оголосив у варшавській газеті, що можлива війна між Німеччиною та Чехословаччиною буде вестись на судетськонімецьких територіях, і що чеська армія у жодному разі не пощадить цю землю. В умовах звичайної війни війська держави намагаються вберегти майно і життя співгромадян. У цій війні, проте, як наголосив полковник, чехи будуть ставитися до судетськонімецької області не лише як до ворожої країни, але й як до країни-зрадника. Судетськонімецьке населення не може розраховувати на порятунок життя та майна»²³.

РІА Новості цитує главу міжнародного комітету Держдуми РФ Алексея Пушкова: «Я вважаю, що у російськомовного населення, а це понад 10 мільйонів людей, є всі підстави побоюватися того, що вони виявляться ізгоями і паріями у так званій новій українській демократії»²⁴. А також главу МЗС Росії: «Сергей Лавров закликав ОБСЄ у найбільш рішучий спосіб засудити зростання націоналістичних і неофашистських настроїв на заході країни, закликати націоналістів заборонити російську мову, перетворити російськомовне населення у «негромадян», обмежити свободу вираження поглядів, закрити небажані політичні партії»²⁵. Міхаїлу Ростовському видається очевидним, що в Україні є категорія громадян, права та інтереси яких не враховані: «В умовах «вуличної демократії» в Києві дуже голосно чути голоси радикальних представників Заходу і майже не чути голосу представників Сходу». І далі

²¹ Völkischer Beobachter (1938), «Die Stärke der tschechischen Armee und die Prager Teilmobilisierung», 5./6. Juni.

²² Ростовский, М. (2014), «Поступательная деградация власти в Киеве», *РІА Новості*, 18 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140218/995580701.html?in=t> (дата просмотра 1 ноября 2020).

²³ Völkischer Beobachter (1938), «Der tschechische Evangelium der Liebe», 5./6. Juni.

²⁴ РІА Новості (2014), «Пушков: сомнения юго-востока Украины насчет решений Киева обоснованны», 28 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140228/997459262.html?in=t> (дата просмотра 1 ноября 2020).

²⁵ РІА Новості (2014), «Лавров призвал ОБСЄ осудить попытки запретить русский язык на Украине», 26 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140226/997068584.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

в того ж автора: «Я не вірю, що керівництво Росії вважає розпад України бажаним. Згоден, що навіть у відносно правовій державі різні частини країни не повинні висувати одна одній ультиматуми. Але хто винен у тому, що під кінець зими 2014 року Україна не має змоги навіть прикинутися “правовою державою”? Точно не Крим»²⁶.

Попри те, що на 1938 рік у Чехословаччині ситуація з плюралізмом набагато краща, ніж у самій Німеччині, *Völkischer Beobachter* виступає на захист свободи слова саме у Чехословаччині: «Чеський цензор преси лютує. Вилучено 51 газету», – твердить заголовок замітки, у якій сказано: «Більшість, а саме 21 конфіскація, стосується райхснімецьких газет, із судетськонімецьких газет та листівок 13 потрапили під червоний олівець, а решта стосується чеської, української, угорської преси тощо»²⁷. *Völkischer Beobachter* наводить слова професора Віктора Брунса, серед яких – пропозиція вирішення мовного питання у Чехословаччині: «Німецька мова має стати другою державною мовою [die zweite Landessprache], і ніколи не буде жодних зловживань щодо німецького населення»²⁸.

Попри домінування російськомовного культурного продукту в Україні, тема пригнічення російської мови активно розкручувалася впродовж десятиліть. Відповідно до повідомлень *РІА Новості* за лютий 2014 р., в Україні «застосовують інструменти, які жителям Прибалтики добре відомі: мовні обмеження, фактично заборона на використання російської мови»²⁹. Заголовки на цю тему: «Олександр Турчинов доручив терміново підготувати закон про мови»; «Лавров закликав ОБСЄ засудити спроби заборонити російську мову в Україні»³⁰; «Донецька міськрада вимагає відновити дію закону “Про мови”»³¹.

Автор колонки у *Völkischer Beobachter* прив’язує поточне протистояння німців і чехів до аналогічного протистояння часів Гуситських воєн, розвиваючи думку про злих, нелюдських чехів та надаючи їхній негативній ролі історичної тягlostі: «Євангеліє любові та нового людства, яке чеський національний святий Йоганнес Гус проповідував у країні понад 500 років тому, і яке сповідують теперішні чехи, його сучасник Жижка проповідував країні вогнем і мечем. Криваві сліди руйнування залишали гуситські вбивці, куди б вони не йшли, нічого для них не було святим. Із найбільш вишуканими звірствами вони вбивали беззахисних жителів міст та сіл, до яких вторгалися. Їхні вбивства були настільки жахливими, що описати події гуситських воєн було важко навіть тодішньому чеському літописцеві. <...> Так, у

²⁶ Ростовский, М. (2014), «Подоплека крымского кризиса», *РІА Новості*, 28 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140228/997537221.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

²⁷ *Völkischer Beobachter* (1938), «Der tschechische Pressezensor wütet», 5./6. Juni.

²⁸ *Völkischer Beobachter* (1938), «Der Rechtsanspruch des Sudetendeutsctums», 1. Juni

²⁹ *РІА Новості* (2014), «Эксперты: ситуация на Украине имеет тенденцию к “балтизации”», 28 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140228/997509262.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

³⁰ *РІА Новості* (2014), «Лавров призвал ОБСЕ осудить попытки запретить русский язык на Украине», 26 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140226/997068584.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

³¹ *РІА Новості* (2014), «Донецкий горсовет требует восстановить действие закона “О языках”», 28 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140228/997519128.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

гуситському дусі знищення справді криється дух чеської нації «і у їхніх діях» незабаром стає помітною суперечність принципам та ідеалам, які вони проповідують»³².

РІА Новості анонсує «круглий стіл у форматі відеомосту Москва – Київ на тему: “Цивілізаційний злам України. Історія зради: від Бандери до сучасного майдану”». Така постановка питання покликана пов’язати сучасний Майдан із певним чином інтерпретованими історичними подіями, а конкретніше – із «ідеалами прислужників фашизму Бандери і Шухевича»³³. Майданівців, які скинули Януковича в лютому 2014 р., розглядають як продовжувачів цього «фашистського» курсу, про що мали свідчити осквернення меморіалів Великої вітчизняної війни³⁴, зняття відповідальності за заперечення злочинів фашизму³⁵. Історичні паралелі такого роду зіграли важливу роль у пропагандистському наративі російських медіа, покликаному виправдати вторгнення в Україну необхідністю захистити саму ж Україну від «повторення нацизму»³⁶, «необандерівців»³⁷ тощо.

Висновки. Порівняльний аналіз образу Чехословаччини у *Völkischer Beobachter* за кілька місяців до анексії Судетської області та образу України у *РІА Новості* незадовго до анексії Криму та розв’язання війни на Сході України показує методологічну схожість обох пропагандистських органів у використанні підміни агресора і жертви. Чіткі паралелі простежуються на рівні осуду внутрішньої агресії проти лояльної Берліну/Москві національної меншини та її політичного репрезентанта (судетські німці – проросійські українці, а також силовики режиму Януковича); роздумів про небезпеки, якими загрожує собі та сусідам Чехословаччина/Україна; осуду порушення культурних прав меншини, яку окупант має намір захищати (німецька мова і культура – російська мова і культура); проведення історичних паралелей, покликаних поглибити сучасний конфлікт, показати його давнім та закономірним («гусити» – «бандерівці»). Підміна жертви і агресора у медіа в обох випадках стала однією із найважливіших маніпулятивних стратегій, покликаних виправдати німецьку окупацію частини Чехословаччини та російську окупацію частини України. У процесі застосування цієї маніпулятивної стратегії основну ставку зроблено не на фактологічні вигадки, а на селективний підбір фактів, за рахунок якого у читача повинно виникнути однозначне розуміння того, хто у конфлікті є постійним агресором (Чехословаччина, чехи – Україна, українці), а хто – постійною жертвою (німці – росіяни, російськомовні).

³² *Völkischer Beobachter* (1938), «Der tschechische Evangelium der Liebe», 5./6. Juni.

³³ РІА Новості (2014), «Круглый стол об истоках украинского национализма», 28 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140228/997502430.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

³⁴ РІА Новості (2014), «Мемориал погибшим героям Великой Отечественной войны осквернен в Сумах», 27 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140227/997274525.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

³⁵ РІА Новості (2014), «Рада может отменить ответственность за отрицание преступлений фашизма», 22 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140222/996410848.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

³⁶ РІА Новості (2014), «Янукович заявил, что Украина сталкивается с угрозой «повтора нацизма»», 22 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140222/996442006.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

³⁷ РІА Новості (2014), «Пушков назвал «евромайдан» хорошо продуманной политической операцией», 19 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140219/995879428.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Brzezinski, Z. (2014), «Zbigniew Brzezinski: After Putin's aggression in Ukraine, the West must be ready to respond», The Washington Post, 3rd March, available at: <https://cutt.ly/kgGx1KB> (accessed 1st November 2020).
2. English, R. (2014), «EXCLUSIVE: 'Putin is behaving just like Hitler', says Charles. Prince's controversial verdict on Russian leader's invasion of Ukraine», Daily Mail, 20th May, available at: <https://cutt.ly/YgGx7pf> (accessed 1st November 2020).
3. Viererbl, K. (1938), «Tschechischer Imperialismus ohne maske», *Völkischer Beobachter*, 8. Juni.
4. *Völkischer Beobachter* (1938), «Deutsches Freiwild», 3. Juni.
5. *Völkischer Beobachter* (1938), «Der Rechtsanspruch des Sudetendeutsctums», 1. Juni.
6. *Völkischer Beobachter* (1938), «Der tschechische Evangelium der Liebe», 5./6. Juni.
7. *Völkischer Beobachter* (1938), «Der tschechische Pressezensor wütet», 5./6. Juni.
8. *Völkischer Beobachter* (1938), «20 Sudetendeutsche grundlos niedergeknüppelt», 7. Juni.
9. *Völkischer Beobachter* (1938), «Die Stärke der tschechischen Armee und die Prager Teilmobilisierung», 5./6. Juni.
10. *Völkischer Beobachter* (1938), «Eine verwirrte Begründung», 5./6. Juni.
11. *Völkischer Beobachter* (1938), «Es lebe das tschechische Wien», 28. Juni.
12. *Völkischer Beobachter* (1938), «Neue Prügelorgien der tschechischen Soldateska», 12. Juni.
13. *Völkischer Beobachter* (1938), «Trotz tschecho-marxistischen Terrors: Sudetendeutsche Sinheit erneut bestätigt», 13. Juni.
14. *Völkischer Beobachter* (1938), «Tschechische Willkür», 19. Juni.
15. *Völkischer Beobachter* (1938), «Tschechischer Wahlterror in der Slowakei», 11. Juni.
16. *Völkischer Beobachter* (1938), «Weltmarxismus und die Tschechoslowakei», 8. Juni.
17. Зубов, А. (2014), «Андрей Зубов: Это уже было», *Ведомости*, 1 марта, доступно по адресу: <https://cutt.ly/KgGx3t9> (дата просмотра 1 ноября 2020).
18. РИА Новости (2014), «Донецкий горсовет требует восстановить действие закона "О языках"», 28 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140228/997519128.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).
19. РИА Новости (2014), «Кремль: ответственность за происходящее в Киеве лежит на экстремистах», 19 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140219/995779161.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).
20. РИА Новости (2014), «Круглый стол об истоках украинского национализма», 28 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140228/997502430.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).
21. РИА Новости (2014), «Лавров призвал ОБСЕ осудить попытки запретить русский язык на Украине», 26 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140226/997068584.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).
22. РИА Новости (2014), «Мемориал погибшим героям Великой Отечественной войны осквернен в Сумах», 27 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140227/997274525.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).

23. РИА Новости (2014), «Москва не прекратит оказывать финансовую помощь Севостополю», 28 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140228/997605735.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).
24. РИА Новости (2014), «Неизвестные обстреляли на Украине автобус с белорусами», 21 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140221/996315146.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).
25. РИА Новости (2014), «Парламент Крыма инициирует проведение референдума о статусе автономии», 27 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140227/997353768.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).
26. РИА Новости (2014), «Пушков назвал «евромайдан» хорошо продуманной политической операцией», 19 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140219/995879428.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).
27. РИА Новости (2014), «Пушков: сомнения юго-востока Украины насчет решений Киева обоснованны», 28 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140228/997459262.html?in=t> (дата просмотра 1 ноября 2020).
28. РИА Новости (2014), «Рада может отменить ответственность за отрицание преступлений фашизма», 22 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140222/996410848.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).
29. РИА Новости (2014), «Радикалы побили, раздели и захватили в плен несколько правоохранителей», 20 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140220/995980382.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).
30. РИА Новости (2014), «РФ покажет ОБСЕ и ЕС видеодоказательства бесчинств радикалов в Киеве», 25 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140225/996963390.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).
31. РИА Новости (2014), «Эксперты: ситуация на Украине имеет тенденцию к “балтизации”», 28 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140228/997509262.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).
32. РИА Новости (2014), «Янукович заявил, что Украина сталкивается с угрозой “повтора нацизма”», 22 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140222/996442006.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).
33. Ростовский, М. (2014), «Подоплека крымского кризиса», *РИА Новости*, 28 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140228/997537221.html> (дата просмотра 1 ноября 2020).
34. Ростовский, М. (2014), «Поступательная деградация власти в Киеве», *РИА Новости*, 18 февраля, доступно по адресу: <https://ria.ru/20140218/995580701.html?in=t> (дата просмотра 1 ноября 2020).

REFERENCES

1. Brzezinski, Z. (2014), «Zbigniew Brzezinski: After Putin’s aggression in Ukraine, the West must be ready to respond», *The Washington Post*, 3rd March, available at: <https://cutt.ly/kgGx1KB> (accessed 1st November 2020).
2. English, R. (2014), «EXCLUSIVE: ‘Putin is behaving just like Hitler’, says Charles. Prince’s controversial verdict on Russian leader’s invasion of Ukraine», *Daily Mail*, 20th May, available at: <https://cutt.ly/YgGx7pf> (accessed 1st November 2020).

3. Viererbl, K. (1938), «*Tschechischer Imperialismus ohne maske*», *Völkischer Beobachter*, 8. Juni.
4. *Völkischer Beobachter* (1938), «*Deutsches Freiwild*», 3. Juni.
5. *Völkischer Beobachter* (1938), «*Der Rechtsanspruch des Sudetendeutsctums*», 1. Juni
6. *Völkischer Beobachter* (1938), «*Der tschechische Evangelium der Liebe*», 5./6. Juni.
7. *Völkischer Beobachter* (1938), «*Der tschechische Pressezensor wüetet*», 5./6. Juni.
8. *Völkischer Beobachter* (1938), «*20 Sudetendeutsche grundlos niedergeknüppelt*», 7. Juni.
9. *Völkischer Beobachter* (1938), «*Die Stärke der tschechischen Armee und die Prager Teilmobilisierung*», 5./6. Juni.
10. *Völkischer Beobachter* (1938), «*Eine verwirrte Begründung*», 5./6. Juni.
11. *Völkischer Beobachter* (1938), «*Es lebe das tschechische Wien*», 28. Juni.
12. *Völkischer Beobachter* (1938), «*Neue Prügelorgien der tschechischen Soldateska*», 12. Juni.
13. *Völkischer Beobachter* (1938), «*Trotz tschecho-marxistischen Terrors: Sudetendeutsche Sinheit erneut bestätigt*», 13. Juni.
14. *Völkischer Beobachter* (1938), «*Tschechische Willkür*», 19. Juni.
15. *Völkischer Beobachter* (1938), «*Tschechischer Wahlterror in der Slowakei*», 11. Juni.
16. *Völkischer Beobachter* (1938), «*Weltmarxismus und die Tschechoslowakei*», 8. Juni.
17. Zubov, A. (2014), «*Andrej Zubov: Eto uzhe bylo*», *Vedomosti*, 1 marta, dostupno po adresu: <https://cutt.ly/KgGx3t9> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
18. RIA Novosti (2014), «*Doneckij gorsovet trebuet vosstanovit' dejstvie zakona "O yazykah"*», 28 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140228/997519128.html> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
19. RIA Novosti (2014), «*Kreml': otvetstvennost' za proiskhodyashchee v Kieve lezhit na ekstremistah*», 19 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140219/995779161.html> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
20. RIA Novosti (2014), «*Kruglyj stol ob istokah ukrainskogo nacionalizma*», 28 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140228/997502430.html> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
21. RIA Novosti (2014), «*Lavrov prizval OBSE osudit' popytki zapretit' russkij yazyk na Ukraine*», 26 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140226/997068584.html> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
22. RIA Novosti (2014), «*Memorial pogibshim geroyam Velikoj Otechestvennoj vojny oskvernen v Sumah*», 27 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140227/997274525.html> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
23. RIA Novosti (2014), «*Moskva ne prekratit okazyvat' finansovuyu pomoshch' Sevastopolyu*», 28 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140228/997605735.html> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
24. RIA Novosti (2014), «*Neizvestnye obstrelyali na Ukraine avtobus s belorusami*», 21 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140221/996315146.html> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
25. RIA Novosti (2014), «*Parlament Kryma iniciiruet provedenie referendumu o statuse avtonomii*», 27 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140227/997353768.html> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).

26. RIA Novosti (2014), «Pushkov nazval «evromajdan» horosho produmanoj politicheskoj operaciej», 19 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140219/995879428.html> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
27. RIA Novosti (2014), «Pushkov: somneniya yugo-vostoka Ukrainy naschet reshenij Kieva obosnovanny», 28 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140228/997459262.html?in=t> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
28. RIA Novosti (2014), «Rada mozhet otmenit' otvetstvennost' za otricanie prestuplenij fashizma», 22 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140222/996410848.html> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
29. RIA Novosti (2014), «Radikaly pobili, razdeli i zahvatili v plen neskol'ko pravoohranitelej», 20 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140220/995980382.html> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
30. RIA Novosti (2014), «RF pokazhet OBSE i ES videodokazatel'stva beschinstv radikalov v Kieve», 25 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140225/996963390.html> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
31. RIA Novosti (2014), «Eksperty: situaciya na Ukraine imeet tendenciyu k "baltizacii"», 28 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140228/997509262.html> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
32. RIA Novosti (2014), «Yanukovich zayavil, chto Ukraina stalkivaetsya s ugrozoy "povtora nacizma"», 22 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140222/996442006.html> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
33. Rostovskij, M. (2014), «Podopleka krymskogo krizisa», RIA Novosti, 28 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140228/997537221.html> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).
34. Rostovskij, M. (2014), «Postupatel'naya degradaciya vlasti v Kieve», RIA Novosti, 18 fevralya, dostupno po adresu: <https://ria.ru/20140218/995580701.html?in=t> (data prosmotra 1 noyabrya 2020).

**JUSTIFICATION OF OCCUPATION
IN GERMAN (1938) AND RUSSIAN (2014) MEDIA:
SUBSTITUTION OF AGGRESSOR AND VICTIM**

Iurii Melnyk

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chupryny Str. 49, 79044, Lviv, Ukraine*

e-mail: melnykiurii@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-2825-9925>

The article is dedicated to the examination and comparison of the justification of occupation of a neighboring country in the German (1938) and Russian (2014) media.

The objective of the study is to reveal the mechanics of the application of the classical manipulative method of substituting of aggressor and victim on the material of German and Russian propaganda in 1938 and in 2014 respectively.

According to the results of the study, clear parallels between the two information strategies can be traced at the level of the condemnation of internal aggression against a national minority loyal to Berlin / Moscow and its political representative (the Sudeten Germans – the pro-Russian Ukrainians, as well as the security forces of the Yanukovich regime); the reflections on dangers that Czechoslovakia / Ukraine poses to itself and to its neighbors; condemnation of the violation of the cultural rights of the minority that the occupier intends to protect (German language and culture – Russian language and culture); the historical parallels designed to deepen the modern conflict, to show it as a long-standing and a natural one (“Hussites” – “Banderites”).

In the manipulative strategy of both media, the main focus is not on factual fabrication, but on the bias selection of facts, due to which the reader should have an unambiguous understanding of who is the permanent aggressor in the conflict (Czechoslovakia, Czechs – Ukraine, Ukrainians), and who is the permanent victim (Germans – Russians, Russian speakers). The substitution of victim and aggressor in the media in both cases became one of the most important manipulative strategies designed to justify the German occupation of part of Czechoslovakia and the Russian occupation of part of Ukraine.

Key words: Nazi propaganda, Russian propaganda, aggressor, victim, Völkischer Beobachter, RIA Novosti.